

Уряд УНР мусив виїхати на чужину, в екзил. Його легітимність спирається на повновластя, мандаті й уповноваженнях, наданих йому Українською Центральною Радою 22 січня 1918 року і Трудовим Конгресом 22 січня 1919 року. Переємство Уряду УНР в екзилі опирається на акти Директорії та Ради Міністрів Уряду УНР з 21 травня та 12 листопада 1920 року, виданих ще на території України. Важливим при цьому є і міжнародне визнання УНР сорока двома державами світу. Таким чином, Державний центр УНР в екзилі стає державно-політичним центром українського народу, представляючи його перед зовнішнім світом. Його правові обов'язки ставили за ціль – відновлення суверенної, незалежної і народоправної Української держави.

Спочатку центром діяльності Уряду УНР стає Польща, місто Тарнів. Це був так званий Тарнівський період УНР в екзилі. Першочерговим завданням Уряду УНР в екзилі цього періоду було повернення зі зброєю в руках на Батьківщину, що мало мету тримати в бойовій готовності воїнів УНР, інтернованих у таборах у Польщі. Але трагічна невдача другого Зимового Походу в листопаді 1921 року, розстріл 359 героїв цього походу під Базаром прискорили ліквідацію таборів інтернованих вояків УНР та кінець Тарнівського періоду УНР. Таким чином, надії на швидке повернення на Батьківщину все більше віддалялися, а скитання на чужині стали реальністю.

Роки 1922 – 1925 були найкритичнішими для Уряду УНР в екзилі, який переживав свою внутрішню кризу. Але під проводом Симона Петлюри були опрацьовані головні напрями діяльності Уряду УНР в екзилі – підготовка відповідних кадрів для України та консолідація української спільноти навколо Державного центру УНР. І лише з переїздом до Парижу Симона Петлюри та його ближчих однопумців стався різкий перелом на краще. Почали виходити журнали «Український Вісник» та «Тризуб», що закріпило популярність Уряду УНР.

В період між Першою і Другою світовими війнами дія Уряду УНР в екзилі зосереджувалася у Парижі, Варшаві і Празі. Від 1927 року основна увага в міжнародній діяльності Уряду УНР була сконцентрована на форумі Ліги Націй у Женеві. Уряд УНР максимально використовував трибуну Ліги Націй для популяризації Української справи у світі. У той же період Уряд УНР тісно співпрацював і на форумі організації «Франс Оріон», яка об'єднувала впливових політиків Франції і Східної Європи. Уряд УНР тісно співпрацював з представниками Туркестану, Грузії, кавказьких народів, Кубані,

Азербайджану, доводячи, що Україна є невід'ємною частиною європейської спільноти. У своїй діяльності Уряд УНР в екзилі спирався на мережу ветеранських організацій вояків української армії та пропагував ідею продовження боротьби за державну незалежність та суверенність України.

Заслуговує уваги і культурно-громадська діяльність Уряду УНР в екзилі. Так, у 1929 році Голова Ради міністрів УНР В'ячеслав Прокопович, після смерті Голови Директорії УНР Симона Петлюри, заснував бібліотеку ім. Симона Петлюри у Парижі. В 1938 р. Уряд УНР допоміг відновити Українську Могилянсько-Мазепинську Академію Наук, а у Варшаві при допомозі польського уряду був створений Український науково-історичний інститут. З ініціативи Уряду УНР у багатьох країнах були створені українські емігрантські громадські організації, які об'єднували українську еміграцію.

Початок Другої світової війни кардинально змінив становище Уряду УНР. Третій Рейх був вороже наставлений до УНР в екзилі та Державного центру УНР в екзилі, бо політика Уряду УНР орієнтувалася не на Німеччину, а колишню західну Антанту. Німеччина не була зацікавлена діяльністю УНР, що формувала з українських емігрантів військові частини та повстанські загони, які фактично започаткували широкий рух як проти німецьких окупантів, так і проти радянської влади.

Після війни вся українська еміграція опинилася на згарищах Європи. І саме тоді прийшло усвідомлення того, що для духовного і національного виживання на чужині необхідно об'єднатися навколо ідеї визволення української нації. Носієм цієї ідеї виявився Уряд УНР, який після Другої світової війни діяв в Мюнхені, а згодом у Філадельфії (США). Уряд УНР в екзилі був єдиним легітимним спадкоємцем незалежної Української держави 1917 – 1924 рр. Для цього треба було об'єднати політичні партії та організації і Українську Національну Раду. В процесі обговорення всі ці партії узгодили у 1948 р. проект Тимчасового Закону про реорганізацію Державного центру УНР.

Тимчасовий Закон Державного центру УНР визначив структуру і правно-конституційні прерогативи складових частин Державного центру УНР: інститут Президента як Голови Держави, Віце-президента, Української Національної Ради як Парламенту й Уряду УНР, відповідального за діяльність перед Парламентом – Українською Національною Радою (УН Радою). Отже, Тимчасовий Закон став державним органом – від Трудового Конгресу 1919 р., що

передав законодавчі повноважності Директорії УНР, ті повноважності, які Державний центр УНР зміг передати тільки владі незалежної Української Держави. Наступні сесії Уряду УНР в екзилі вносили певні зміни і доповнення до Тимчасового Закону Державного центру УНР в міру потреби чи необхідних внутрішньополітичних перетворень. У повоєнні роки Державний центр УНР в екзилі продовжував свою діяльність на міжнародній арені, домагаючись участі представника УНР в Організації Об'єднаних Націй.

Державний центр УНР в екзилі співпрацював з іншими екзильними центрами в Польщі, Балтійських країнах, Грузії та інші. Представництва Уряду УНР у різних країнах світу, зокрема там, де існувала поважна чисельність українського поселення, виконували роль провідника екзильного Уряду УНР. Вони підтримували відносини з державними організаціями та українськими поселенцями для створення твердої моральної та матеріальної бази для праці в українській діаспорі. Та найважливішим напрямком діяльності Державного центру УНР в екзилі був зв'язок з Батьківщиною. Уряд УНР обговорював політичні, господарські та культурні процеси, які проходили в Україні, використовував радіопрограми «Голос Америки» та «Вільної Європи», пересилав матеріали, надруковані на Заході, та підтримував зв'язки з особами, які відвідували Україну¹.

Події, що відбувалися в кінці 80-х та на початку 90-х років ХХ століття в Центральній та Східній Європі, зокрема в СРСР та Україні, принесли великі та несподівані зміни. Україна проголосила незалежність 24 серпня 1991 року, яку український народ підтвердив своїм волевиявленням 1 грудня 1991 року. Уряд УНР діяв в екзилі до серпня 1992 року, коли офіційна делегація Державного центру УНР на чолі з Президентом УНР в екзилі Миколою Плав'юком прибула до столиці України м. Києва та на сесії Верховної Ради України 22 серпня урочисто склала свої повноваження перед Президентом незалежної України Леонідом Кравчуком. Правонаступницею Української Народної Республіки стала незалежна Україна. «Акт Злуки» став реальним втіленням мрії українського народу про суверенну державу.

Основні документи про діяльність Уряду УНР в екзилі надійшли на зберігання до Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України) у 2000 році та 2003 році². У 2000 році згідно акту передачі культурних цінностей від 15.02.2000 р. №1 Голова Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей Кабінету Міністрів

України Олександр Федорук передав до ЦДАВО України архівні матеріали Уряду Української Народної Республіки в екзилі за 1984 – 1992 роки на постійне зберігання від Івана Самійленка – Голови Уряду УНР в екзилі у 1989 – 1992 рр.

У 2003 році згідно акту прийняття – передачі документів від 22.12.2003 р. (по книзі надходжень за 2003 рік №18) на державне зберігання на підставі Закону України «Про Національний архівний фонд і архівні установи України», прийнятий Верховною Радою України 24.12.1993 р. №3815-ХІІ Уряд Української Народної Республіки в екзилі здав на державне зберігання до ЦДАВО України документи за 1920 – 1992 рр. До фонду № 5235 «Уряд УНР в екзилі» прийнято 2198 (дві тисячі дев'яносто вісім) справ (одиниць зберігання)³. Ці документи передані до ЦДАВО України, як дарунок останнім Президентом УНР в екзилі Миколою Плав'юком.

У 2004 році 12 березня у ЦДАВО України відбулася презентація фонду №5235 «Уряд УНР в екзилі». Акцію було організовано за участю Всеукраїнського громадського комітету по відзначенню 125-річчя від дня народження Голови Директорії Української Народної Республіки, Головного отамана армії УНР Симона Петлюри, Державного комітету архівів України та ЦДАВО України. На урочистостях був присутній останній Президент УНР в екзилі Микола Плав'юк.

Документи Уряду УНР в екзилі надзвичайно цікаві як для істориків, так і для дослідників діяльності Уряду УНР в екзилі та всіх, хто цікавиться історією України. Опис документів фонду №5235 «Уряд УНР в екзилі» складено з двох томів і налічує 2198 (дві тисячі дев'яносто вісім) справ. Це величезна кількість архівних документів. Виділити найбільш цікаві архівні документи з такої кількості – дуже складно, оскільки вони охоплюють та висвітлюють різні періоди діяльності Уряду УНР в екзилі за 1920 – 1992 рр. Тому представляємо загальний опис складу архівних документів, що зберігаються у цьому фонді. Загалом до опису включені документи, які охоплюють період існування Державного центру УНР в екзилі – мюнхенського та філадельфійського періоду за 1946 – 1992 роки. Документи, що охоплюють період з 1920 по 1946 рр. окремо не виділені, а входять до загального їх складу. Всі документи систематизовані у Х-ти розділах:

- I. Документи, зібрані відділенням УНР в Мюнхені (частина 1)⁴.
- II. Документи, зібрані відділенням УНР в Мюнхені (частина 2)⁵.
- III. Документи, зібрані відділенням УНР в Мюнхені (частина 3)⁶.

IV. Документи, зібрані відділенням УНР у Філадельфії (США)⁷.

V. Документи, зібрані відділенням УНР в Канаді⁸.

VI. Документи, зібрані генералом Василем Філоновичем – Головою Союзу Українських ветеранів (частина I)⁹.

VII. Документи, зібрані генералом В. Філоновичем (частина II)¹⁰.

VIII. Документи, зібрані генералом В. Філоновичем (частина III)¹¹.

IX. Документи, зібрані Степаном Витвицьким – Президентом УНР в екзилі¹².

X. Документи, зібрані окремими політичними діячами¹³.

До кожного розділу віднесені документи, які відповідають змісту розділу, а саме: до першого розділу «I. Документи, зібрані відділенням УНР в Мюнхені (частина 1)» за змістом віднесені такі документи¹⁴:

1. Протоколи засідань виконавчого органу УН Ради¹⁵.
2. Статути, установчі документи¹⁶.
3. Документи окремих членів Української Національної Ради (УН Ради)¹⁷.
4. Документи Президії виконавчого органу УН Ради¹⁸.
5. Фінансові документи¹⁹.
6. Документи департаментів УНР²⁰.
7. Документи про роботу різних організацій²¹.
8. Листування виконавчого органу УН Ради²².
9. Листування з різними організаціями²³.

До другого розділу «II. Документи, зібрані відділенням УНР в Мюнхені (частина 2)» належать документи²⁴:

1. Протоколи²⁵.
2. Накази, статути, регуляміни (регламенти)²⁶.
3. Фінансові документи²⁷.
4. Документи департаментів УНР²⁸:
 - а) Преси та інформації²⁹;
 - б) Військового департаменту³⁰;
 - в) Ресорту зовнішніх справ³¹;
 - г) Ресорту закордонних справ³²;
 - д) Українського інформаційного бюро³³.
5. Документи інститутів та організацій³⁴:
 - а) Окремі політичні організації³⁵;
 - б) Блок українських демократичних партій³⁶;
 - в) Український національний союз³⁷;

- д) Американський комітет по визволенню від більшовизму³⁸.
6. Листування з відділеннями УНР в різних країнах³⁹.
 7. Листування Спиридона Довгаля з окремими кореспондентами⁴⁰.
 8. Листування з окремими кореспондентами та установами⁴¹.
 9. Різні документи⁴².
 10. Статті на історичні та політичні теми⁴³.

До третього розділу «III. Документи, зібрані відділенням УНР в Мюнхені (частина 3)» належать документи⁴⁴:

1. Протоколи⁴⁵.
2. Документи світових політичних об'єднань українців⁴⁶.
3. Резолюції та програми об'єднань⁴⁷.
4. Документи конференцій держав Східної Європи, Кавказу та Туркестану⁴⁸.
5. Листування з фінансових питань⁴⁹.
6. Листування з питань діяльності⁵⁰.
7. Листування С. Довгаля⁵¹.
8. Листування з різними установами⁵².
9. Документи установ та асоціацій⁵³.
10. Законодавчі документи та листування з керівними установи⁵⁴.

До четвертого розділу «IV. Документи, зібрані відділення УНР у Філадельфії (США)» за змістом віднесені такі документи⁵⁵:

1. Протоколи з відділеннями у Мюнхені⁵⁶.
2. Протоколи засідань УНР у відділенні в Філадельфії⁵⁷.
3. Законодавчі документи⁵⁸.
4. Доповіді та виступи⁵⁹.
5. Фінансові документи⁶⁰.
6. Листування з Державним центром УНР⁶¹.
7. Документи міжнародних організацій⁶².
8. Документи представництв УНР в різних країнах⁶³.
9. Листування з різними організаціями США⁶⁴.
10. Документи про політичну діяльність Андрія Лівичького – Президента УНР в екзилі⁶⁵.
11. Документи про політичну діяльність П. Лимаренка – Голови УН Ради⁶⁶.
12. Документи про політичну діяльність Миколи Плав'юка – Президента УНР в екзилі⁶⁷.
13. Документи про політичну діяльність С. Витвицького – Президента УНР в екзилі⁶⁸.

14. Документи про політичну діяльність професора В. Жили⁶⁹.
15. Документи останніх років діяльності УНР в екзилі⁷⁰.
16. Військові справи⁷¹.
17. Різні документи про діяльність УНР⁷².
18. Документи про діяльність організацій та церкви⁷³.
19. Документи з єврейських питань⁷⁴.
20. Визначні та пам'ятні дати⁷⁵.
21. Програмні та інструктивні документи⁷⁶.

До п'ятого розділу «V. Документи, зібрані відділенням УНР в Канаді» належать документи⁷⁷:

1. Статути Української національно-демократичної ліги в Канаді⁷⁸.
2. Різні документи про діяльність УНР в Канаді⁷⁹.
3. Документи конференцій Українського національно-демократичного союзу та Об'єднання прихильників Державного центру УНР в Канаді⁸⁰.
4. Листування з різними установами⁸¹.
5. Різні документи про діяльність УНР в Канаді⁸².

До шостого розділу «VI. Документи, зібрані генералом В. Філоновичем – Головою Союзу Українських ветеранів (частина 1)» за змістом віднесені такі документи⁸³:

1. Особисті документи і листування⁸⁴.
2. Статути та установчі документи установ⁸⁵.
3. Документи Асоціації Українських ветеранів війни⁸⁶.
4. Різні військові документи⁸⁷.

До сьомого розділу «VII. Документи, зібрані генералом В. Філоновичем – Головою Союзу Українських ветеранів (частина 2)» належать документи⁸⁸:

1. Статути та закони⁸⁹.
2. Документи Асоціації українських ветеранів війни в США⁹⁰.
3. Документи різних організацій⁹¹.
4. Листування з державними установами⁹².
5. Листування з С. Бараном⁹³.
6. Особисте листування⁹⁴.
7. Різне листування⁹⁵.

До восьмого розділу «VIII. Документи, зібрані генералом В. Філоновичем – Головою Союзу Українських ветеранів (частина 3)» за змістом віднесені такі документи⁹⁶:

1. Документи ресорту військових справ⁹⁷.
2. Накази та реєстри⁹⁸.
3. Документи ресорту Закордонних справ про зв'язки з українцями за кордоном⁹⁹.
4. Документи Асоціації українських ветеранів війни в США¹⁰⁰.
5. Різні документи¹⁰¹.

До дев'ятого розділу «IX. Документи, зібрані Степаном Витвицьким – Президентом УНР в екзилі» належать документи¹⁰²:

1. Особисті документи¹⁰³.
2. Листування з різними кореспондентами¹⁰⁴.
3. Листування з асоціаціями, організаціями, комітетами¹⁰⁵.
4. Документи Української Національної Ради¹⁰⁶.
5. Історичні нариси, документи, статті¹⁰⁷.
6. Газети, газетні вирізки, бюлетені та інші публікації¹⁰⁸.

До десятого розділу «X. Документи, зібрані окремими політичними діячами» за змістом віднесені такі документи¹⁰⁹:

1. Документи, зібрані Миколою Ливицьким – Президентом УНР в екзилі¹¹⁰.
2. Документи, зібрані професором В. Жилою¹¹¹.
3. Документи, зібрані Степаном Бараном¹¹².
4. Документи, зібрані Л. Биковським¹¹³.
5. Документи, зібрані Михайлом Садовським¹¹⁴.
6. Документи, зібрані Михайлом Кратом¹¹⁵.
7. Різні документи¹¹⁶.

Слід відзначити детально представлені в описі фонду №5235 «Уряд УНР в екзилі» назви справ архівних документів, в яких вже одразу відображено зміст документів та їх кількість у справі. Наприклад, справа «Протоколи засідання II сесії Української Національної Ради та документи до нього». Далі у дужках йде роз'яснення, які саме документи увійшли до справи та їх кількість. А саме: запрошення, додатки до протоколу I-го дня засідання пленуму УН Ради та виконавчого органу, звіт УН Ради за перший рік її існування, список постанов, листи; загальна характеристика документів – машинопис, олівець. Далі проставлено у колонці після дат документів їх кількість – 38¹¹⁷. У іншій справі «Протоколи засідання II сесії Української Національної Ради та документи до нього» у дужках – доповнення до звіту УН Ради за перший рік її існування – 16.01.1948 р. – 22.06.1949 р., постанови УН Ради, додатки до протоколу 2-го дня засідання УН Ради, звіти ресортів, закон про Державний трибунал,

заява Організації українських націоналістів, промови, листи. Далі також проставлено у колонці після дат документів їх кількість – 75¹¹⁸. Так само у справах «Звернення Державного центру УНР до українців на Батьківщині з приводу 40-річчя проголошення Незалежності УНР та протоколи засідань виконавчого органу УН Ради, мандатно-регламентної комісії та представників політичних партій, що входять до УН Ради – 65 документів¹¹⁹; «Листування з представниками виконавчого органу УН Ради в Австралії, Аргентині про підтримку Державного центру УНР та ресортом преси і інформації, про зустріч ОДУМівців (Об'єднання демократичної української молоді) США і Канади; вирізки з газет «Свобода», «Гомін України» про положення на Україні» – 84 документа¹²⁰; «Документи про політичну діяльність окремих демократичних об'єднань та організацій (меморіал (копія) політичних угруповань української еміграції до ООН, листування з представниками політичних угруповань з цього приводу та інші) – 118 документів¹²¹. Таким чином, в опису архівних документів фонду №5235 «Уряд УНР в екзилі» надана не тільки загальна стисла назва справ, а й зміст документів, що є у справах, їх дати та кількість. Така інформація допоможе дослідникам у пошуках необхідних архівних документів.

Зацікавлення фахівців може викликати особові документи діячів та представників Уряду УНР в екзилі. Це «Особові справи Довгала Спиридона Микитовича – Голови виконавчого органу УН Ради»¹²² та «Документи, зібрані Спиридоном Довгалем (листи Андрія Лівницького та інш.)¹²³, листи Євгена Чикаленка¹²⁴, Олександра Удовиченка¹²⁵; стаття С. Довгала «Микола Юхимович Шаповал – ініціатор і організатор освіти на еміграції»¹²⁶. Це і документи, зібрані генералом Василем Філановичем – Головою Союзу Українських ветеранів, а саме: «Листування Президента УНР Миколи Лівницького з Головою УНДС у Канаді І. Янишевським про роботу та фінансову діяльність УН Ради, організацій, установ та відділів УНДС¹²⁷, листування Президента УНР Андрія Лівницького з Михайлом Садовським про формування української армії та вирішення питань демобілізації українського населення в США та інш.¹²⁸, документи хорунжого УНА А. Жупінаса (фото, листи, філателістичні колекції)¹²⁹, різні нумізматичні, філателістичні та геральдичні зібрання¹³⁰, документи про роботу ресорту військових справ (проект закону, статуту та листування про встановлення ордену «Базар» та II Зимового походу)¹³¹; книга про ордені Української Народної Республіки¹³²; бібліографічні джерела до історії бою під Крутами¹³³;

статті про судовий процес над вбивцею С. Петлюри – С. Шварцбардом, про полк Є. Коновальця, Уряд УНР, звернення до українського народу, листи та інш. (за 1927 – 1979 рр.)¹³⁴; документи зібрані Степаном Вітвицьким – Президентом УНР в екзилі. Це біографічні документи Степана Вітвицького (свідоцтво про народження і хрещення, залікова книжка з Львівського університету з виписаними лекціями і підписом М. Грушевського, реєстраційна картка Президента з легіону Українських стрільців; Почесна Грамота, видана Об'єднанням бувших вояків-українців в Америці на честь 50-ліття легіону Українських січових стрільців; роки: 1884, 1902 – 1904, 1915, 1965)¹³⁵; статті-спогади д-ра Степана Вітвицького: «В 75- ті роковини віденської «Січі», «УНР в рр. 1918 – 1923», «Східна Галичина у міжнародній політиці 1914 – 1923 рр.», машинопис з авторською правкою¹³⁶; щоденники д-ра С. Вітвицького, чотири зошити, автограф¹³⁷; документи з приводу 20-ої та 25-ої річниці голоду в Україні (звернення виконавчого органу УН Ради, статті «Голодомор облога України 1932 – 1933 рр.»¹³⁸ та інші документи.

Таким чином, представлена загальна характеристика опису назв справ архівних документів фонду № 5235 «Уряд УНР в екзилі», який зберігається у ЦДАВО України, дає можливість твердити про подальшу зацікавленість у ґрунтовному вивченні змісту та опрацюванні архівних документів для публікацій з історії Уряду УНР в екзилі та історії України.

Джерела та література:

¹ Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі // Статті і матеріали. – Філадельфія, Київ – Вашингтон, 1993.

² Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). – Ф. №5235 «Уряд УНР в екзилі».

³ Там само.

⁴ ЦДАВО України. – Ф.№5235. – Оп.І. – Т.І. – Арк.1-68.

⁵ Там само. – Арк. 68-148.

⁶ Там само. – Арк. 149-202.

⁷ Там само. – Арк. 203-308.

⁸ ЦДАВО України – Ф.№5235. – Оп.І. – Т.ІІ. – Арк.1-26.

⁹ Там само. – Арк. 27-54.

¹⁰ Там само. – Арк. 55-80.

¹¹ Там само. – Арк. 81-106.

¹² Там само. – Арк. 106-123.

¹³ Там само. – Арк. 124-153.

¹⁴ ЦДАВО України. – Ф. № 5235. – Оп. І. – Т. 1 «І. Документи, зібрані

відділенням УНР в Мюнхені (частина 1)». – Арк. 1.

¹⁵ Там само. – Арк. 1-6.

¹⁶ Там само. – Арк. 6-7.

¹⁷ Там само. – Арк. 7-8.

¹⁸ Там само. – Арк. 8-25.

¹⁹ Там само. – Арк. 26-31.

²⁰ Там само. – Арк. 31-41.

²¹ Там само. – Арк. 42-48.

²² Там само. – Арк. 48-55.

²³ Там само. – Арк. 55-68.

²⁴ ЦДАВО України. – Ф. № 5235. – Оп. I. – Т. I «II. Документи, зібрані відділенням УНР в Мюнхені (частина 2)». – Арк. 68.

²⁵ Там само. – Арк. 68-70.

²⁶ Там само. – Арк. 70-73.

²⁷ Там само. – Арк. 74-76.

²⁸ Там само. – Арк. 76-96.

²⁹ Там само. – Арк. 77-86.

³⁰ Там само. – Арк. 86-88.

³¹ Там само. – Арк. 89.

³² Там само. – Арк. 90-91.

³³ Там само. – Арк. 92-96.

³⁴ Там само. – Арк. 97-103.

³⁵ Там само. – Арк. 97-98.

³⁶ Там само. – Арк. 98-99.

³⁷ Там само. – Арк. 99-100.

³⁸ Там само. – Арк. 100-103.

³⁹ Там само. – Арк. 104-111.

⁴⁰ Там само. – Арк. 111-113.

⁴¹ Там само. – Арк. 113-133.

⁴² Там само. – Арк. 133-143.

⁴³ Там само. – Арк. 143-148.

⁴⁴ ЦДАВО України. – Ф. № 5235. – Оп. I. – Т. I «III. Документи, зібрані відділенням УНР в Мюнхені (частина 3)». – Арк. 149.

⁴⁵ Там само. – Арк. 149-150.

⁴⁶ Там само. – Арк. 150.

⁴⁷ Там само. – Арк. 151-152.

⁴⁸ Там само. – Арк. 152-153.

⁴⁹ Там само. – Арк. 153-160.

⁵⁰ Там само. – Арк. 160-183.

⁵¹ Там само. – Арк. 183-184.

⁵² Там само. – Арк. 184-197.

⁵³ Там само. – Арк. 198-201.

- ⁵⁴ Там само. – Арк. 201-202.
- ⁵⁵ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. І. – Т. І «IV. Документи, зібрані відділення УНР у Філадельфії (США)». – Арк. 203.
- ⁵⁶ Там само. – Арк. 203-205.
- ⁵⁷ Там само. – Арк. 205-207.
- ⁵⁸ Там само. – Арк. 207-208.
- ⁵⁹ Там само. – Арк. 208-211.
- ⁶⁰ Там само. – Арк. 211-215.
- ⁶¹ Там само. – Арк. 216-229.
- ⁶² Там само. – Арк. 229-231.
- ⁶³ Там само. – Арк. 232-242.
- ⁶⁴ Там само. – Арк. 242-271.
- ⁶⁵ Там само. – Арк. 272-273.
- ⁶⁶ Там само. – Арк. 274-275.
- ⁶⁷ Там само. – Арк. 279-279.
- ⁶⁸ Там само. – Арк. 279-284.
- ⁶⁹ Там само. – Арк. 284-292.
- ⁷⁰ Там само. – Арк. 292-295.
- ⁷¹ Там само. – Арк. 296-297.
- ⁷² Там само. – Арк. 297-301.
- ⁷³ Там само. – Арк. 301-304.
- ⁷⁴ Там само. – Арк. 304.
- ⁷⁵ Там само. – Арк. 304-305.
- ⁷⁶ Там само. – Арк. 306-308.
- ⁷⁷ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. І. – Т. 2 «V. Документи, зібрані відділенням УНР в Канаді». – Арк. 1.
- ⁷⁸ Там само.
- ⁷⁹ Там само. – Арк. 2-3.
- ⁸⁰ Там само. – Арк. 3-6.
- ⁸¹ Там само. – Арк. 6-24.
- ⁸² Там само. – Арк. 24-26.
- ⁸³ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. І. – Т. 2 «VI. Документи, зібрані генералом В. Філоновичем – Головою Союзу Українських ветеранів (частина 1)». – Арк. 27.
- ⁸⁴ Там само. – Арк. 27-35.
- ⁸⁵ Там само. – Арк. 36-38.
- ⁸⁶ Там само. – Арк. 39-49.
- ⁸⁷ Там само. – Арк. 50-54.
- ⁸⁸ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. І. – Т. 2 «VII. Документи, зібрані генералом В. Філоновичем – Головою Союзу Українських ветеранів (частина 2)». – Арк. 55.
- ⁸⁹ Там само. – Арк. 55-56.

- ⁹⁰ Там само. – Арк. 56-60.
- ⁹¹ Там само. – Арк. 61-65.
- ⁹² Там само. – Арк. 66-68.
- ⁹³ Там само. – Арк. 68-69.
- ⁹⁴ Там само. – Арк. 69-76.
- ⁹⁵ Там само. – Арк. 77-80.
- ⁹⁶ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Т. 2 «VIII. Документи, зібрані генералом В. Філоновичем – Головою Союзу Українських ветеранів (частина 3)». – Арк. 81.
- ⁹⁷ Там само. – Арк. 81-85.
- ⁹⁸ Там само. – Арк. 86-88.
- ⁹⁹ Там само. – Арк. 88-91.
- ¹⁰⁰ Там само. – Арк. 92-96.
- ¹⁰¹ Там само. – Арк. 97-106.
- ¹⁰² ЦДАВО України. – Ф. №5235. Оп. I. – Т. 2 «IX. Документи, зібрані С. Вітвицьким – Президентом УНР в екзилі».
- ¹⁰³ Там само. – Арк. 106-108.
- ¹⁰⁴ Там само. – Арк. 108-109.
- ¹⁰⁵ Там само. – Арк. 110-112.
- ¹⁰⁶ Там само. – Арк. 112-117.
- ¹⁰⁷ Там само. – Арк. 117-121.
- ¹⁰⁸ Там само. – Арк. 121-123.
- ¹⁰⁹ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Т. 2 «X. Документи, зібрані окремими політичними діячами». – Арк. 124.
- ¹¹⁰ Там само. – Арк. 124-126.
- ¹¹¹ Там само. – Арк. 126-131.
- ¹¹² Там само. – Арк. 128-131.
- ¹¹³ Там само. – Арк. 131-132.
- ¹¹⁴ Там само. – Арк. 132-136.
- ¹¹⁵ Там само. – Арк. 137-142.
- ¹¹⁶ Там само. – Арк. 142-153.
- ¹¹⁷ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. № 4 «Протоколи засідання II сесії Української Національної Ради та документи до нього (запрошення, додатки до протоколу I-го дня засідання пленуму УН Ради та виконавчого органу, звіт УН Ради за перший рік її існування, список постанов, листи – 23-27 червня 1949 р.)».
- ¹¹⁸ ЦДАВО України. – Ф. № 5235. – Оп. I. – Спр. №5 «Протоколи засідання II сесії Української Національної Ради та документи до нього (доповнення до звіту УН Ради за перший рік її існування – 16.01.1948 р. – 22.06.1949 р., постанови УН Ради, додатки до протоколу 2-го дня засідання УН Ради, звіти ресортів, закон про Державний трибунал, заява Організації українських націоналістів (революціонерів), промови,

листи – 1949 р.».

¹¹⁹ ЦДАВО України. – Ф. №5235. Оп. I. – Спр. №258 «Звернення Державного центру УНР до українців на Батьківщині з приводу 40-річчя проголошення Незалежності УНР та протоколи засідань виконавчого органу УН Ради, мандатно-регламентної комісії та представників політичних партій, що входять до УН Ради – 9 січня – 24 вересня 1958 р.».

¹²⁰ ЦДАВО України. – Ф. № 5235. – Оп. I. – Спр. №332 «Листування з представниками виконавчого органу УН Ради в Австралії, Аргентині про підтримку Державного центру УНР та ресортом преси і інформації, про зустріч ОДУМівців (Об'єднання демократичної української молоді) США і Канади; вирізки з газет «Свобода», «Гомін України» про положення на Україні – 15 червня – грудень 1960 р.».

¹²¹ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. 1. – Спр. №390 «Документи про політичну діяльність окремих демократичних об'єднань та організацій (меморіал (копія) політичних угруповань української еміграції до ООН, листування з представниками політичних угруповань з цього приводу та інші). 13 січня – 26 квітня 1961 р.».

¹²² ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №447 «Особові справи Довгаля Спиридона Микитовича – Голови виконавчого органу УН Ради – 3 липня 1922 р. – листопад 1953 р.»; ЦДАВО України. – Ф. № 5235. – Оп. I. – Спр. №449 «Особові справи Довгаля Спиридона Микитовича – 16 червня 1923 р. – 21 травня 1974 р.».

¹²³ ЦДАВО України. – Ф. № 5235. – Оп. I. – Спр. №451 «Документи, зібрані Спиридоном Довгалем (листи Андрія Ливицького, А. Марголіна та інш. до С. Довгаля; листи С. Довгаля до Гольдельмана, Комітету українців Канади, П. Трепства, С. Драгоманова та інш.) – 1951 – 1954 рр.».

¹²⁴ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №452 «Документи, зібрані Спиридоном Довгалем (листи В. Доленка, П. Котовича, Кобзея, П. Феденка, Є. Чикаленка, та інш. до С. Довгаля) – 26 лютого 1951 р. – 27 лютого 1957 р.».

¹²⁵ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №453 «Документи, зібрані Спиридоном Довгалем (листи В.Д. Лисого, Удовиченка та інш., умова між друкарнею «Більбос» та С. Довга лем про друкування квартальника «Вільна Україна» – 19 березня 1956 р. – 30 грудня 1960 р.».

¹²⁶ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №816 «Документи наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка і редакції «Енциклопедії українознавства» (листування членів УН Ради в видавничих справах; стаття С. Довгаля «М.Ю. Шаповал – ініціатор і організатор освіти на еміграції») – 26 серпня 1957 р. – 25 червня 1958 р.».

¹²⁷ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №1485 «Листування Президента УНР Миколи Ливицького з Головою УНДС у Канаді І.

Янишевським про роботу та фінансову діяльність УН Ради, організацій, установ та відділів УНДС – 8 квітня 1968 р. – 26 травня 1986 р.».

¹²⁸ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №1505 «Листування Президента УНР Андрія Лівницького з М. Садовським про формування української армії та вирішення питань демобілізації українського населення в США та інш. – 4 березня 1951 р. – 14 грудня 1953 р.».

¹²⁹ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №1619 «Документи хорунжого УНА А. Жупінаса (фото, листи, філателістичні колекції) – 1968 – 1969 рр.».

¹³⁰ ЦДАВО України. – Ф. №5235. Оп. I. – Спр. №1620 «Нумізматичні та філателістичні зібрання – 1968 – 1969 рр.»; ЦДАВО України. – Ф. №5235. Оп. I. – Спр. №1622 «Геральдичні та філателістичні зібрання – 1968 – 1969 рр.».

¹³¹ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №1811 «Документи про роботу ресорту військових справ (проект закону, статуту та листування про встановлення ордену «Базар» та II Зимового походу) – 27 листопада 1971 – 3 січня 1974 р.».

¹³² ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №1815 «Книга про ордені Української Народної Республіки – 10 листопада 1974 р.».

¹³³ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №1855 «Документи про роботу ветеранських організацій (статті «Українські військові відзнаки», «Дипломатичні зносини України» (1917 – 1923 рр.)), «Українські національно-державні символи та знамена»; бібліографічні джерела до історії бою під Крутами та інш. – б/д».

¹³⁴ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №1892 «Документи про роботу Державного центру УНР (статті про судовий процес над вбивцею С. Петлюри – С. Шварцбардом, про полк Є. Коновальця, Уряд УНР, звернення до українського народу, листи та інш. – 1927 – 1979 рр.».

¹³⁵ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №1921 «Документи зібрані Степаном Вітвицьким – Президентом УНР в екзилі. Це біографічні документи Степана Вітвицького (свідоцтво про народження і хрещення, залікова книжка з Львівського університету з виписаними лекціями і підписом М. Грушевського, реєстраційна картка Президента з легіону Українських стрільців; Почесна Грамота, видана Об'єднанням бувших вояків-українців в Америці на честь 50-ліття легіону Українських січових стрільців) – роки 1884, 1902 – 1904, 1915, 1965».

¹³⁶ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №1922 «Статті-сповісти д-ра Степана Вітвицького: «В 75-ті роковини віденської «Січі», «УНР в рр. 1918 – 1923», «Східна Галичина у міжнародній політиці 1914 – 1923 рр.» – роки 1940, 1963 – 1965».

¹³⁷ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. I. – Спр. №1923 «Щоденники

д-ра С. Витвицького, чотири зошити, автограф – 1955 – 1956 рр.».

¹³⁸ ЦДАВО України. – Ф. №5235. – Оп. І. – Спр. №1987 «Документи з приводу 20-ої та 25-ої річниці голоду в Україні (звернення виконавчого органу УН Ради, статті «Голодомор облога України 1932 – 1933 рр.» – 1953 – 1958 рр.».